



Олександр Олександрович БРИГІНЕЦЬ

д.ю.н., доцент, професор кафедри, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>

e-mail: BriginetsO@meta.ua



Іван Васильович НЕВЗОРОВ

аспірант, Київський університет права Національної академії наук України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0942-1808>

e-mail: inevzorov96@gmail.com

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті доведено, що оподаткування доходів фізичних осіб завжди у будь-якій державі викликає низку гарячих суперечок. Розглянуто особливості нормативного закріплення податкової ставки на доходи фізичних осіб в Україні та деяких державах. Визначено, що розбудова сучасної інформаційної системи у нашій державі надає реальні можливості для ведення масштабних ефективних перетворень у податковій сфері. Для досягнення соціальної справедливості та підвищення добробуту народу необхідне прийняття цілого комплексу економічних, податкових, адміністративних заходів, що діють у єдиному напрямі та надають змогу побудувати сучасне інформаційне суспільство.

Ключові слова: податок, інформаційне суспільство, податок із доходів фізичних осіб, зарубіжний досвід, нормативно-правове регулювання

ВСТУП

Оподаткування доходів фізичних осіб завжди у будь-якій державі викликає низку гарячих суперечок. Згідно з дослідженнями експертів Офісу фінансового та економічного аналізу Верховної Ради України питома вага податку на доходи фізичних осіб у доходах зведеного бюджету в середньому становить 17 %, а у податкових надходженнях формує 21 % акумульованих коштів [1, с. 5]. З огляду на таку статистику видається доцільним розглянути особливості нормативного закріплення податкової ставки на доходи фізичних осіб в Україні та деяких державах. Водночас розбудова сучасної інформаційної системи у нашій державі надає реальні можливості для ведення масштабних ефективних перетворень, зокрема і в податковій сфері. Саме розробленням таких питань займаються новостворене Міністерство цифрової трансформації України та реформована Державна податкова служба України, яка реалізує державну податкову політику.

МЕТА статті – визначення особливостей нормативно-правового регулювання податку на доходи фізичних осіб в Україні та інших державах в умовах розбудови інформаційного суспільства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Робота базується на працях вітчизняних і закордонних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірниках. У проведенні дослідження використовувалися методи аналізу й синтезу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

У вітчизняному Податковому кодексі (далі – ПКУ) під податковою ставкою розуміється розмір податкових нарахувань на одиницю виміру бази оподат-

кування. Відповідно до ст. 167 Податкового кодексу загальна ставка оподаткування доходів фізичних осіб складає 18 % бази оподаткування. Однак ПКУ передбачено також певні винятки до застосування загальної податкової ставки на доходи фізичних осіб. Зокрема встановлено, що у випадках передбачених ПКУ податкова ставка може становити 5 % та 0 % відповідно. 5 % податкова ставка нараховується на доходи у вигляді дивідендів з акцій та корпоративних прав, нарахованих резидентами – платниками податку на прибуток підприємств (крім доходів у вигляді дивідендів з акцій, інвестиційних сертифікатах, які вип. лачуються інститутами спільного інвестування) [2]. Відзначимо, що в національному податковому законодавстві передбачено існування податкової знижки під якою розуміється документально підтверджена сума витрат платника податку – резидента у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг) у резидентів – фізичних або юридичних осіб протягом звітного року, на яку дозволяється зменшення його загального річного оподатковуваного доходу, одержаного за наслідками такого звітного року у вигляді заробітної плати, у випадках, визначених Податковим кодексом України [2]. Основною метою нормативного закріплення податкової знижки була реалізація принципу справедливості оподаткування та стимулювання платників податків активної податкової поведінки.

Аналізуючи зарубіжний досвід слід сказати, що ставка податку на доходи фізичних осіб у різних державах базується на принципі диференціації. Зокрема, Австралія є однією з перших держав, що запровадила градовану систему оподаткування під час сплати податку із заробітної плати. Так, у разі прийняття працівника на роботу він сповіщається про свою заробітну плату за 12 місяців. Якщо сумарний дохід за

рік становить суму меншу за 18200 \$ податок не утримується, якщо річна заробітна плата корелюється від 18201 \$ до 37000\$ то податок стягується в розмірі 19 центів із суми, більшої за 18200 \$; Якщо заробітна плата більша ніж 37001 \$, то на кожний 1 \$, що перевищує раніше зазначену суму нараховується ще по 7 центів. Наприклад, якщо доходи фізичної особи-платника за рік становитимуть 30000 \$, то з нього до державного бюджету буде стягнуто 8 % ставку податку на дохід; якщо зарплата за рік 100000 \$ – 25 %, 200000 \$ – 32 %. Аналогічна податкова система застосовується в Англії, Польщі та багатьох інших європейських державах. Наприклад, у Польщі, якщо дохід платника податків за рік становить суму меншу за 85 528 польських злотих, то така особа сплачуватиме податок що складає 18 % від доходу. Платники податків, чий річний дохід перевищуватиме вищезначену суму, сплачуватимуть податок у розмірі 32 % [3, с. 84].

Застосування диференційованої податкової системи має наукове підґрунтя. Вільям Гейл у своїй роботі «Вплив зміни податку на дохід на економічне зростання» зазначає, що кожна податкова реформа повинна мати на меті не наповнення бюджету, а покращення рівня життя населення, стимулювання розвитку бізнесу тощо. У зв'язку з цим слід застосувати секторальний підхід до проведення податкової реформи. Податок насамперед несе в собі регулюючу та стимулюючу функцію, а отже, за допомогою диференційованої ставки податку можливо зробити конкурентоспроможними цілі сектори економіки, встановивши лояльні податкові режими [4, с.11]. Така «соціальна орієнтованість» у податковому реформуванні забезпечує стає існування ринкової економіки та відсутність «тіньових ринків».

Окрім дохідної диференціації в європейських державах можна також зустріти так звану «індивідуалізовану» ставку на доходи фізичних осіб. В основі її формування лежить низка суб'єктивних критеріїв: склад сім'ї, вік, сімейний статус, інвалідність чи наявність осіб на утриманні платника тощо. Наприклад, у Нідерландах діє п'ять видів податкових відрахувань, що залежать від віку, кількості дітей, доходу батьків і відрізняються сумою, на яку дозволено зменшувати оподатковуваний дохід (в євро на одну дитину) [3, с. 83]. До того ж у багатьох державах, зокрема і в Україні, застосовується категорія «граничного доходу» – мінімальна межа доходу, нижче якої особа звільняється від сплати податку. У середньому в Європейському Союзі дана межа становить 30 %, в Україні ж це 17 грн, що становить менше 0.01 % від мінімальної заробітної плати. Така позиція уряду є неприйнятною, а норма застарілою й не відповідає економічним реаліям.

Як уже зазначалося раніше, у більшості держав одним із засобів оптимізації податкової діяльності платників податку є застосування «податкової знижки». У нашій державі піддається суворій критиці цільовий характер податкової знижки, що застосовується до платників податків. Основною її метою є стимулювання платника податків до вчинення певних дій, а також захист платника від позапланових витрат, які можуть істотно відобразитись на фінансовому становищі особи [5].

Сполучене королівство Великої Британії та Північної Ірландії застосовує дещо інший підхід до застосування податкової знижки. У цій країні податкова знижка заснована не на виді діяльності, а на річному доході. Тобто соціальна справедливість в оподаткуванні вираховується за такою формулою: наприклад, £35 000 загального доходу платника податку зменшуються на стандартну персональну податкову знижку £11 200, з різниці £23 800 чистого доходу (прибутку) особа зобов'язана сплатити 20 % прибуткового податку. Для скоригованого прибутку більшого за £100 000 персональна знижка зменшується на 1£ за кожні £2 доходу більшого за ліміт £100 000, тобто, наприклад, якщо дохід становить £120 000 або більше, тоді персональна знижка дорівнює нулеві. Такий підхід можна вважати альтернативним засобом застосування прогресивної ставки податку [6].

Неможна також не згадати податкову систему Сполучених Штатів Америки, адже саме в цій державі податок на доходи фізичних осіб становить 40 % дохідної частини державного бюджету. У США, як і в інших державах, існує неоподатковуваний мінімум доходів (8950 дол.) і градовані податкові ставки (10, 15, 25, 28, 33, 35). Податком може обкладатись як доходи від діяльності окремої фізичної особи, так і доходи всіх членів сім'ї за рік: заробітна плата, дохід від підприємницької діяльності, пенсії й допомоги, які виплачуються приватними пенсійними та страховими фондами, державні допомоги, дохід від цінних паперів тощо. Дохід від продажу майна та цінних паперів обкладається або спеціальним податком, або у складі особистого доходу. Із сукупного валового доходу вираховують витрати, пов'язані з його отриманням. До них належать витрати, що стосуються підприємницької діяльності: на купівлю й утримання капітальних активів (земельна ділянка, будівля, обладнання); поточні виробничі витрати. Вони вираховуються не тільки у підприємців, а й у людей «вільних професій». Після визначення витрат платник отримує чистий дохід. Потім із нього вираховують індивідуальні податкові пільги. Загальною пільгою є неоподатковуваний мінімум доходів. Чистий дохід зменшується також на внески в благодійні фонди, штатні, місцеві податки, відсотки з цінних паперів урядів штатів і місцевих органів управління, аліменти, витрати на медичне обслуговування (не більше 15 % оподаткованої суми), відсотки з особистих боргів та іпотечного боргу [7, с. 12]. Так створюється оподатковуваний дохід.

ВИСНОВКИ

В умовах існуючої в Україні надлишкової диференціації доходів населення особливого значення набувають питання формування соціально орієнтованої податкової політики, яка передбачає перерозподіл доходів населення між різними категоріями громадян із метою підтримки соціальної рівноваги, стимулювання розвитку людського потенціалу. Під час впровадження позитивного закордонного досвіду у нашій державі варто дотримуватися принципів оподаткування, сформованих ще А. Смітом, а саме: принцип рівності і справедливості; принцип визначеності; принцип зручності; принцип економності, за яким

повинна забезпечуватися максимальна ефективність податку, що виражається в низьких витратах держави на збір податку та зміст податкового апарату. Саме тому у разі формування відповідних змін до податкового кодексу має бути дотриманим принцип економічності, що полягає в скороченні витрат у справлянні податку, раціоналізації системи оподаткування. Одним із пріоритетних напрямів під час розроблення податкової політики у нашій державі має бути її поступова соціалізація, що припускає спрямованість

не тільки на реалізацію фіскальної функції податку, яка призводить до збільшення надходжень податкових платежів до бюджетів, а й виконання соціальної функції податку, спрямованої на загальнонародські цінності. Саме тому для досягнення соціальної справедливості та підвищення добробуту народу, а не певної його частини, необхідне прийняття цілого комплексу економічних, податкових, адміністративних заходів, що діють у єдиному напрямку та нададуть змогу побудувати сучасне інформаційне суспільство.

Список використаних джерел

1. Козоріз Л.В. Оцінка прогнозу надходжень податку на доходи фізичних осіб на 2019–2021 роки. Київ: Офіс із фінансового та економічного аналізу, 2019. 18 с.
2. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
3. Слепцова Н. В. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії адміністрування ПДФО в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 82–85.
4. Gale W.G. Effects of Income Tax Changes on Economic Growth. *Economic Studies*. 2014. № 1. pp. 2–15.
5. Бригінець О.О. Актуальні питання правового забезпечення податкової безпеки України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 2. С. 13–15.
6. Маринчак Є. С. Правові механізми забезпечення соціальної справедливості оподаткування. *Право й суспільство*. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/334635366_Pravovi_mehanizmi_zabezpecenna_socialnoi_spravedlivosti_opodatkuвання
7. Карлін М.І. Податкові системи країн Америки. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 232 с.

References

1. Kozoriz L.V. Estimation of the forecast of receipts of the personal income tax for 2019–2021. Kyiv: Office of Financial and Economic Analysis, 2019. 18 p. (in Ukrainian).
2. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of 02.12.2010 № 2755–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (in Ukrainian).
3. Sliptsova N.V. Foreign experience of personal income taxation and the realities of PIT administration in Ukraine. *Economy and state*. 2019. № 4. pp. 82–85. (in Ukrainian).
4. Gale W.G. Effects of Income Tax Changes on Economic Growth. *Economic Studies*. 2014. № 1. pp. 2–15.
5. Bryhinets O.O. Current issues of legal support of tax security of Ukraine. *Economy. Finances. Right*. 2021. № 2. pp. 13–15. (in Ukrainian).
6. Marynychak Ye.S. Legal mechanisms for ensuring social justice of taxation. *Law and society*. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/334635366_Pravovi_mehanizmi_zabezpecenna_socialnoi_spravedlivosti_opodatkuвання (in Ukrainian).
7. Karlin M.I. Tax systems of America. Lutsk: Vezha-Druk, 2015. 232 p. (in Ukrainian).

Oleksandr BRYHINETS

Doctor of Legal Sciences, Associate Professor, Professor of department, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>
e-mail: BriginetsO@meta.ua

Ivan NEVZOROV

postgraduate student, Kyiv University of Law of the National Academy of Sciences of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0942-1808>
e-mail: inevzorov96@gmail.com

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE OF REGULATORY REGULATION OF THE TAX ON INDIVIDUALS OF INDIVIDUALS IN CONDITIONS SOCIETY

The paper proves that personal income taxation always causes a number of heated debates in any state. The peculiarities of the normative fixing of the personal income tax rate in Ukraine and some countries are considered. It is determined that the development of a modern information system in our country provides real opportunities for large-scale effective transformations in the tax sphere. The author focuses on the fact that the personal income tax rate in different countries is based on the principle of differentiation. The application of a differentiated tax system has a scientific basis. The tax primarily has a regulatory and incentive function, and therefore with the help of a differentiated tax rate it is possible to make competitive entire sectors of the economy by establishing loyal tax regimes. It is this "social orientation" in tax reform that ensures the sustainable existence of a market economy and the absence of "shadow markets". Also in many countries and in Ukraine the category of "marginal income" is used – the minimum income limit below which a person is exempt from paying tax. When forming appropriate amendments to the tax code, the principle of economy must be observed, which consists in reducing the costs of tax collection, streamlining the taxation system. One of the priority areas in the development of tax policy in our country should be its gradual socialization, which involves focusing not only on the implementation of the fiscal function of the tax, but also the implementation of the social function of the tax, aimed at universal values. In order to achieve social justice and increase the welfare of the people, it is necessary to take a set of economic, tax, administrative measures that work in a single direction and will allow to build a modern information society.

Keywords: tax, information society, Income Tax of Individuals, foreign experience, regulatory and legal regulation